

VESELICE V LJUBLJANI

Oblike, vloge in dojemanje mestnih veselice v preteklosti in danes

Izvirni znanstveni članek | 1.01

Datum prejema: 14. 3. 2024

Izvleček: Avtorica predstavi različne primere veselice v Ljubljani, njihovo široko pojmovanje in vlogo, ki so jo imele pri oblikovanju kulturnega življenja v prestolnici v različnih časovnih obdobjih. V etnografski raziskavi o tem, kako različno so Ljubljančani gledali na mestne veselice, se osredotoča na njihove sedanje oblike in pomene. Obenem se sprašuje o v javnosti še vedno prisotnem diskurzu, ki veselice umešča oz. obravnava kot izrazito podeželski pojav, ter kritično pretresa njihovo prevladujoče dožemanje in predstavitev.

Ključne besede: veselice, Ljubljana, družabno življenje, narodnozabavna glasba, urbano-ruralna dihotomija, etnologija

Abstract: The article highlights various examples of fete (so-called *veselica*) in Ljubljana, presenting their conceptual breadth and the role they played in shaping cultural life in the capital in different time periods. By ethnographically examining the different perceptions of Ljubljana's inhabitants regarding *veselica* in the city, the article focuses on the forms and meanings of *veselica* in the present. At the same time, it questions the still-existing discourse in the public sphere viewing *veselica* as a distinctly rural phenomenon, and critically shakes up the prevailing perceptions and public representations of the *veselica* fete.

Keywords: fete, Ljubljana, social life, folk-pop music, urban-rural dichotomy, ethnology

Uvod

Že vpogled v zgodovinske vire, ki omenjajo različne veselice, jasno nakazuje, kako močno so se v času spreminjale definicije tega pojava. V preteklosti so veselice razumeli zelo široko; še vsaj do druge svetovne vojne so s tem imenom označevali tako množične prireditve na prostem kot tudi zabave manjših, zasebnejših družb. Veselice so bile najštevilčnejše prireditve z različnim kulturnim programom (lahko povsem brez plesa), srečanja s koncertno glasbo, z recitiranjem, šolske predstave, dobrodelna srečanja itd. (Meglič in Šprajc 1982: 9–10). Če se mi je med pisanjem pričujočega članka zdelo, da je sodobni pojem veselice veliko ožji in bolj jasno opredeljen, pa se je med raziskavo pokazalo, kako večpomenska in ohlapna je njegova definicija še danes.

Slovar slovenskega knjižnega jezika veselico opredeljuje kot »zabavno prireditev s plesom, pri kateri se toči pijača,« ter jo povezuje s pojmi gasilska, vaška ali vrtna veselica (glej Veselica). V *Slovenskem etnološkem leksikonu* je veselica precej obširneje opisana kot »zabavna prireditev z glasbo, plesom, jedačo in pijačo, družabnimi igrami in srečelovom«, veselice pa naj bi se med sabo razlikovale po organizatorjih (lovska, gasilska, strankarska), času organizacije (majska, predvolilna), kraju (mestna, vaška, vrtna) ali tematiki (npr. vinska trgatev). Prav tako naj bi bila značilen element veselice od petdesetih let 20. stoletja narodnozabavna glasba (Bogataj in Godina-Golija 2011: 668). Da še danes na veselice največkrat igrajo narodnozabavni ansambli, potrjuje tudi statistika Združenja SAZAS, pri katerem morajo organizatorji po zakonu prijaviti dogodek ter urediti in plačati določena dovoljenja.

Po navedbah Združenja naj bi veselice v Sloveniji danes najpogostejše prirejala gasilska, izjemoma pa tudi lovsko ali druga prostovoljna društva, ki na dogodku zbirajo finančna sredstva za svoje delovanje, zato kot veselico v statističnih podatkih opredeljujejo prav gasilsko veselico in ne zabave katerega drugega društva oz. organizatorja. Še več, dogodki, katerih oblika zabave je lahko enaka gasilski veselici (torej s plesom, pijačo in/ali z jedačo), na katerih igrajo celo isti izvajalci (npr. ansambel Modrijani), a jih ne organizira gasilsko društvo (ampak npr. turistično društvo, študentska organizacija), se po internem dogovoru na Združenju SAZAS uvrščajo med zabavne prireditve in ne veselice.¹ Sodobna definicija veselice je zelo široka in ohlapna, predvsem pa je poimenovanje dogodka z živo glasbo prepuščeno organizatorjem samim; formalno ga lahko prijavijo kot zabavno prireditev, neformalno pa ga kljub temu imenujejo in medijsko oglašujejo kot veselico.²

1 Zahvaljujem se Urški Orehek iz Združenja SAZAS, ki mi je po elektronski pošti posredovala vse statistične podatke o gasilskih veseliceh v Sloveniji in v Mestni občini Ljubljana, o organizatorjih veselice in glasbenih izvajalcih ter mi pojasnila, kako veselice pojmuje Združenje SAZAS. Po njenih ugotovitvah Združenje v svojih prijavnih dokumentih sploh nima formalnega zapisa definicije veselice. Glavna razlika med veselico, ki jo organizira gasilsko društvo, in zabavno prireditvijo v organizaciji drugih društev oz. združenj je v stopnji obračuna avtorskega honorarja – posebni sklep namreč določa, da gasilska društva plačajo nižji delež honorarja kot drugi organizatorji enakega tipa prireditve.

2 Eden takih primerov javne zabave z narodnozabavnim ansamblom (brez hrane, zabavnih iger ali srečelova) je npr. veselica gostinskega ponudnika v enem od barov v središču Ljubljane (glej Narodnjak 2013).

Sodobnega pojmovanja veselice ne moremo jasno definirati niti na podlagi preteklih poimenovanj in raziskav. Da imajo veselice v Ljubljani že dolgo in precej razgibano zgodovino, poleg razpršenih opisov in krajših omemb veselice v sočasnem časopisju in kronikah (vključno z vabili na veselice in poročilih o zabavah in praznovanjih) kronološko podrobneje opisuje edina obsežnejša raziskava veselice v Ljubljani iz leta 1982. Delo sta na podlagi nekaterih pisnih virov in terenskega dela napisala Marko Meglič in Ivan Šprajc, njune izsledke pa še danes povzemajo tako geslo o veselicah v *Slovenskem etnološkem leksikonu* kot razni časopisni članki o sodobnih gasilskih veselicah v »urbanah okoljih«, tudi v Ljubljani (npr. Čakarić in Škrinjar 2017). Redke vire o priljubljenih veselicah med vožnjo po Ljubljani konec 18. stoletja pa v knjigi Čolnarji in brodniki na Ljubljani in Savi (1895) povzema tudi zgodovinar Ivan Vrhovec.³

Zgodovina veselice v Ljubljani je prav tako precej obrobno umeščena v etnološke opise pestrega kulturnega življenja Ljubljančanov v prvi polovici 20. stoletja. Tako npr. Dragan Matić (1995) v svoji monografiji s strnjenim pregledom dogajanja, povzetega iz časopisnih virov, opisuje kulturni utrip Ljubljanec med prvo svetovno vojno, kjer med različnimi društvenimi in institucionalnimi prireditvami zasledi tudi veselice. Podobno veselice v širšem kontekstu družabnega življenja v Ljubljani do druge svetovne vojne omenja tudi Damjan J. Ovsec (1979). Ni pa drugih, predvsem novjših etnoloških študij, ki bi celostno obravnavale veselice v Ljubljani (tudi) po letu 1982.

Veselice zunaj Ljubljane oz. v določenih slovenskih krajih obravnavajo nekatere diplomske in magistrske naloge na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani ter drugi krajši raziskovalni prispevki. A tudi ti se z veselicami ukvarjajo bolj posredno, ob obravnavi zgodovine plesnih prizorišč ali splošnega preživljanja prostega časa določenih lokalnih skupnosti.⁴ Število nalog kaže zanimanje za to temo, kljub temu in kljub večkratnim poskusom prijave pa do zdaj na polju etnologije ni bil odobren noben temeljni raziskovalni projekt.

Drugače je z narodnozabavno glasbo, ki postaja ena bolj priljubljenih raziskovalnih tem, (ne)posredno povezanih s kulturo veselice. Raziskovalnih prispevkov, ki se ukvarjajo z zgodovino in s preteklimi diskurzi o tem glasbenem žanru, je precej,⁵ vedno več se piše tudi o pojavnosti naro-

dnozabavne glasbe, njeni simbolni vrednosti in sodobnih pomenih. Metode preučevanja te teme pogosto pokažejo precej enostranski pristop tako avtorjev medijskih člankov kot tudi raziskovalcev. Rezultati prispevkov in raziskav mestoma odražajo predvsem osebni žanrski okus njihovih piscev. Podoba narodnozabavne glasbe, ansamblov in veselice v javnih diskurzih je zaradi pristranskega in vrednostno zaznamovanega obravnavanja pogosto označena kot nekaj, kar je povezano predvsem s podeželjem, pogosto tudi z negativnimi konotacijami. S tem se povezujejo tudi drugi stereotipi, s katerimi se narodnozabavni glasbi pripisuje slabša kakovost – da je to glasba, primerna za »poceni« zabavo široke, glasbeno nezahtevne ali celo neizobražene množice.⁶

Kot primer problematičnega navajanja in opredeljevanja do sodobnih tovrstnih množičnih pojavov navajam eno zadnjih raziskav o narodnozabavni glasbi v Sloveniji (Stanković 2021). Avtor v uvodu povzema – čeprav z opombo, da se je treba izogibati prehitrim splošitvam – zaključke raziskave sociologinje Brede Luthar, da je narodnozabavna glasba žanr, ki ga poslušajo predvsem nižje in slabše izobraženi sloji, za katere je značilna nizka umeščenost na družbeni razredni in statusni hierarhiji. To glasbo naj bi poslušali »slabše izobraženi, starejši, politično orientirani na desno, ki prihajajo iz bolj ruralnega okolja in se redko kulturno udeležujejo« (Luthar po Stanković 2021: 12). Ob tej enostavni opredelitvi, ki briše kompleksnost publike narodnozabavne glasbe in jo reducira na neizobraženi in ruralni segment slovenskega prebivalstva, se zastavljajo vprašanja o sodobnih praksah poslušanja tovrstne glasbe in specifično veselice kot pomembnega prostora zabave in poslušanja omenjenega žanra.⁷

Namen članka, ki izhaja iz kritike dosedanjih raziskav narodnozabavne glasbe in urbano-ruralne dihotomije, je podati splošni uvid v različne oblike, vloge in pomene veselice v Ljubljani v različnih časovnih obdobjih vse do danes. Prav tako v članku s pomočjo rezultatov terenske raziskave analiziram sodobno vlogo veselice v Ljubljani in

primeru delovanja Ansambla bratov Avsenik opisuje tudi njeno zgodovino; Bojana Knifica (2005), ki med drugim poudarja vlogo specifičnega kostumiranja narodnozabavnih ansamblov; pa tudi Rajka Muršiča (2000), ki poudarja položaj narodnozabavne glasbe med drugimi žanri na primeru mestne kulture Maribora.

6 O izrazito slabšalnem odnosu medijev do narodnozabavne glasbe pogosto piše tudi avtor besedil za narodnozabavne ansamble Jože Galič (glej npr. Galič 2012). Kljub temu je treba poudariti, da nekateri mediji to glasbo tudi promovirajo in popularizirajo (npr. revija *Muzika*, radijski in televizijski kanal Veseljak Golica, televizijski kanal Gold TV, spletni portal Narodnjak.si, spletni portal Veselice.si idr.).

7 Iz medijskega prahu, ki se je nedavno dvignil ob izidu krajše monografije o sodobnih besedilih v narodnozabavni glasbi (Stanković 2021), je mogoče razbrati simbolno moč tovrstnih raziskav. Te lahko izzovejo določene čustvene reakcije pri ljudeh, ki se poistovetijo s tem tipom plesno-glasbenega žanra in so bili v raziskavi vrednostno zaznamovani (glej npr. Smajila 2022).

3 Zaradi dolgega časovnega razmika med primarnimi viri in Vrhovecovo monografijo, ki te vire povzema z zelo skopimi podatki – zaradi česar je preverba primarnih virov vprašljiva – se zavedam manjšega pomena citiranega dela. Kljub temu omenjeno delo s primeri takrat najbolj izpostavljenih dogodkov vključujem v splošen pregled različnih oblik veselice v Ljubljani do začetka 19. stoletja.

4 Glej npr. predstavitev veselice v organizaciji lokalne skupnosti na Vrzdencu na mednarodni konferenci o plesu (Kunej 2014).

5 Med njimi npr. prispevki Ivana Sivca (2002), ki v svoji monografiji poleg najbolj prepoznavnih besedil narodnozabavne glasbe ob

pojasnujem, kako jih soustvarjajo ter doživljajo sogovorniki, ki se definirajo kot Ljubljancani oz. prebivalci Ljubljane.

Članek se začne s pregledom časopisnih člankov in zgodovinskih kronik predvsem od konca 19. do srede 20. stoletja ter poznejših v Ljubljani najbolj izstopajočih zgodovinskih in etnoloških raziskav veselice. Veselice so bile pomembne tako za obeleževanje ključnih dogodkov, mestna praznovanja kot tudi oblikovanje splošnega kulturnega in družabnega življenja Ljubljancanov. V tem delu odgovarjam na nekaj ključnih dodatnih vprašanj: Katere oblike zabav in prireditev v Ljubljani so v različnih obdobjih označevali kot veselice? Ob katerih priložnostih so se prirejale oz. kakšna sta bila vloga in pomen veselice ob različnih priložnostih tako za prireditelje kot obiskovalce? Kje so prirejali veselice oz. ali so se odvijale tudi v samem mestnem središču? Kdo so bili njihovi prireditelji in kdo njihovi obiskovalci?

V drugem delu članka objavljam rezultate etnografske raziskave, ki sem jo izvedla leta 2023 in temelji na opazovanju z udeležbo na nekaterih veselicah, predvsem pa na intervjujih s prebivalci Ljubljane; zanimalo me je zlasti njihovo različno doživetje veselice v urbanem okolju. S polstrukturiranimi intervjuji, ki sem jih po metodi »snežne kepe« opravila za pridobitev čim širšega kroga sogovornikov različnih spolov, starosti, družbenih skupin in žanrskih okusov, sem želela zajeti čim bolj raznoliko in kar se da celostno doživetje (danes najbolj razširjenih in znanih gasilskih) veselice. Moji sogovorniki so bili tako tisti, ki veselice redno obiskujejo, morda celo organizirajo, kot tisti, ki tja zaidejo naključno, ali pa tisti, ki veselice ne obiskujejo oz. se jih morda celo namenoma izogibajo. Zanimali so me njihovi razlogi za (ne)udeležbo, kdo so danes organizatorji in kdo obiskovalci veselice ter kako si ljudje, ki veselice ne obiskujejo, o njih ustvarijo mnenje. Ugotavljala sem tudi, ali lahko na podlagi rezultatov intervjujev danes govorimo o veselicah kot družabnem dogodku, ki ima svoje mesto in veljavo tudi v slovenski prestolnici. Prav tako sem s pomočjo raziskave kritično presojala prevladujoče razumevanje veselice kot izrazito podeželske zabave. Nekateri sogovorniki so namreč jasno poudarili, da je veselica prav tako »urbani« pojav, ga pa prebivalci mesta različno doživljajo.

Kratek zgodovinski pregled veselice v Ljubljani

Veselice na Ljubljani

Zelo priljubljena zabava Ljubljancanov so bile vse do začetka 19. stoletja vožnje po Ljubljani z veselicami. Kot navaja zgodovinar Ivan Vrhovec, ni takrat »brez godbe odpeljala skoraj nikoli nobena družba iz Žabjeka, pa tudi če je bila družba še posebej majhna« (1895: 122). Ob glasbi so se vozili na manjših ladjah, na katerih je bilo prostora za 24 ljudi. Plesali so na obrečnih travnikih ali pa kar na

čolnih, saj so v ta namen zbili po tri ali štiri ladje skupaj in čeznje postavili ograjen pod za plesišče (B. n. a. 1940: 4). Veselice na Ljubljani naj bi konec 18. stoletja vedno spremljala vojaška godba oz. »turška muzika« (Čerin 1927: 19). *Laibacher Zeitung* naj bi leta 1802 poročal (B. n. a. 1940: 4), da je meščanom v zabavo tovrstne glasbeno-plesne vožnje na povezanih in ograjenih čolnih s svojo godbo redno prirejalo tudi Filharmonično društvo (glej tudi Vrhovec 1895: 118).

Veselice na vozečih se čolnih in splavih so se pogosto nadaljevale na predmestnih vrtovih ali obrečnih travnikih, potekale pa so tako ob običajnih dnevih kot praznovanjih najpomembnejših dogodkov, npr. ob cesarskih sprejemih, v počastitev prihoda uglednih osebnosti, ob podpisu mirovnih pogodb ali drugih velikih mejnikih takratnega časa. Eno takih svečanih voženj po Ljubljani so leta 1790 pripravili ob obisku avstrijske nadvojvodinje Elizabete (B. n. a. 1940: 4). O dveh veselicah na Ljubljani leta 1797, ko so Francozi prvič za nekaj tednov prišli v Ljubljano, je v *Ljubljanskim novicah* pisal tudi Valentin Vodnik. Poročal je, kako je na okrašenih ter z baklami in lučmi močno razsvetljenih ladjah do poznih večernih ur igrala ljubljanska godba, spuščali so rakete, »napolnjene s purflom, ti so šli visoko na kvišku, so se razpočili, inu podobe od kač ali pak od zvezd imeli. Iz mesta je vse gledat vrelo, kakor bi bil poln sod odmašil« (Vodnik po Vrhovec 1895: 118). Še v istem tednu so priredili že drugo veselico na Ljubljani ob spremljavi glasbenikov ter s tako glasnim streljanjem, »da so ludem na Žabjeki šipe po oknih pokale. Ljudi je vkup perteklo brez števila, ziale prodajat« (Vodnik po Vrhovec 1895: 118).

Veselice na splavih so bile pogoste tudi v času Ilirskih provinc (1809–1813), ko je bila Ljubljana njihovo glavno mesto in se je družabno življenje še posebej razcvetelo (Holz in Costa 1997: 122). Ena od odmevnejših veseličnih slovesnosti, ki se je z vožnjo po Ljubljani odvijala na 35 čolnih s filharmonično godbo in godbo 18. pešpolka, je bilo ljubljansko praznovanje Napoleonove poroke z Marijo Ludoviko 1. julija 1810. Slovesnosti v Ljubljani se je udeležil Napoleonov namestnik, guverner in vojvoda Marmont s svojo soprogo. Po uri vožnje po Ljubljani z ognjemetom in s posebno razsvetljavo so prispeli do kraja veselice, kjer so Marmonta pozdravili praznično oblečeni kmečki pari, v posebej za ples pripravljeni dvorani ob reki pa so nato pred Marmontom odplesali »razne kmečke plese« (Vrhovec 1896: 119). Veselica, ki je trajala dolgo v noč, se je končala s sijajnim plesom v guvernerjevi palači (B. n. a. 1940: 4).

Le štiri leta pozneje, leta 1814, so od 10. do 12. julija v Ljubljani s še večjo veselicami praznovali konec francoske oblasti. Tridnevno proslavljanje t. i. mirovega goda so obeležili z vožnjo 180 ladij, bogato okrašenih z zelenjem, venci in zastavami. Prvi dan so priredili zabavo za gospodo, drugi dan pa veselico za širše prebivalstvo. V

Ljubljano so iz vseh treh deželnih okrožij poslali skupno 36 parov ljudi z godbo; ti so v mesto prišli opravljeni v »kmečki noši« svojega okraja (Vrhovec 1896: 120). Vsa zbrana družba naj bi na okrašenih čolnih, na katerih so bili glasbeniki oblečeni kot »turški janičarji« (B. n. a. 1940: 4), pripotovala do Vrhnike. Na levem bregu Ljubljanice, nasproti izliva Ižice, so na travniku grofa Thurna stala tri velika plesišča. Sredi travnika je stal tudi velik oder za najodličnejšo družbo na praznovanju, od koder je segal razgled na vso veselico (Vrhovec 1896: 120–121; Vrhovnik 1991: 60), in »le težko so odhajale z veselice velikanske množice, kakršnih ni bilo nikdar, niti poprej niti pozneje, ob grmenju topov in umetni razsvetljavi so se vračale domov v mesto« (B. n. a. 1940: 4).

Še slovesnejša naj bi bila vožnja z ladjicami v čast avstrijskemu prestolonasledniku Ferdinandu. Ob njegovem prihodu v Ljubljano so jo priredili 15. avgusta 1819. Vožnjo je spremljala velika kmečka veselica, na kateri so pari v kmečkih oblekah in ob spremljavi glasbenikov plesali »domače ples« Praznovanje je trajalo dolgo v noč, prestolonaslednikovo razsvetljeno ladjo naj bi v stotinah razsvetljenih čolnov slovesno spremljalo kar 6.000 ljudi (Mal 1957: 111).

Čeprav so bile veselice na splavih in čolnih, ki so med zabavo pluli po Ljubljanici, izredno priljubljene, so se vožnje tako pogosto končale z nesrečami, da so jih oblasti leta 1828 s posebnim odlokom dokončno prepovedale (Vrhovnik 1991: 61; B. n. a. 1892: 1033). Prirejanje veselic pa se s prepovedjo ni končalo, saj so bile plesne zabave med vožnjo le ena od oblik veselic 18. in 19. stoletja. Očitno so bile tako zelo množične in izredne, da so o njih kot o ljubljanski posebnosti podrobno poročali še več kot dobro stoletje pozneje.

Veselice v Ljubljani do druge svetovne vojne

Drugo polovico 19. stoletja sta zaznamovala narodni preporod in bogato kulturno življenje. Z nastopom osebne in gospodarske svobode po letu 1848 je prišlo do določene »demokratizacije« v preživljanju posameznikovega prostega časa. Predvsem med ljudmi vedno bolj prisotna gotovina naj bi bila tista, ki je še dodatno spodbudila udeležbo in potrošnjo na raznih družabnih oz. plesnih dogodkih, tudi veselicah (Polajnar 2008: 115). Prebujajoče se družabno življenje v Ljubljani je soustvarjalo več družbenih skupin, ki so takrat živele v mestu in njegovi okolici (Ovsec 1979: 7). Ob tem je treba poudariti, da je bila podoba mesta kljub nagli urbanizaciji prehodnih območij na obrobju Ljubljane precej drugačna od današnje, predvsem pri dožemanju meja med samim mestom in okoliškimi vasi (npr. Vič, Šiška); te so danes neločljiv del mesta oz. mestnih stanovanjskih sosesk.

V Ljubljani se je pestro družabno življenje v duhu narodnega »prebujanja« razmahnilo predvsem z razvojem čitalnic in pod njihovim okriljem delujočih društev. Čitalni-

ce in društva so sicer prirejali kulturne večere, t. i. besede, predvsem za takratno mestno elito, druge proste zabave s plesom in čitalniške veselice pa so bile namenjene širšemu krogu njihovega občinstva (glej npr. B. n. a. 1868: 4). Veselice so čitalnice največkrat prirejale v povezavi z zbiranjem finančnih sredstev s posebnim namenom oz. posebej za v ta namen ustanovljeni »sklad« (B. n. a. 1912a: 3). Tovrstni priložnostni skladi so delovali tudi zunaj čitalniške dejavnosti. Eden takih je bil npr. sklad za postavitve Prešernovega spomenika (Jezernik 2014). T. i. ženski odbor,⁸ ki je deloval pod vodstvom Franje Tavčar, žene pisatelja in politika Ivana Tavčarja, in Milice Hribar, žene ljubljanskega župana Ivana Hribarja, je 5. julija 1903 in 16. julija 1905 priredil dve veliki veselici, kjer »se je v bajno okrašeni in zvečer z neštevilnimi električnimi lučicami razsvetljeni ‚Zvezdi‘ zbralo na tisoče občinstva« (B. n. a. 1905: 3). Na obeh veselicah so za spomenik zbrali kar tretjino celotnega zneska (Bezek in Vrtovec Beno 2013: 12). Kako pomembne so bile veselice v tistem času tudi za vzbujanje domoljubne zavesti, priča podatek, da naj bi Ljubljančani ob nekem dogodku pokupili vse blago za slovenske narodne zastave (Meglič in Šprajc 1982: 27).

Tudi druge veselice ljubljanskih društev so potekale v samem mestnem jedru, npr. veselice Trgovskega pevskega društva, pevske društev Slavec in Ljubljana, Planinskega društva Ljubljana in Družbe sv. Cirila in Metoda v Narodnem domu⁹ (B. n. a. 1900: 2–3). Veselice so prirejali tudi v neposredni bližini mestnega središča, v takratnem predmestju, npr. veselico pevskega društva Ljubljana »na vrtu Koslerjeve pivarne«¹⁰ v Spodnji Šiški (B. n. a. 1899: 2), vrtno veselico političnega društva Edinost z ogledom »150 kilogramov težke ribe« v trnovski gostilni Kolezija (B. n. a. 1926: 5) ali pa veliko gozdno veselico na »prostranem dvorišču in senčnatem gozdu g. Balijske na Tržaški cesti« (B. n. a. 1910a: 2). Veselice v Ljubljani in okolici so prav tako prirejale delavske združbe ljubljanskih tovarn, npr. »tobačne, predilne in Tonniesove tovarne« (B. n. a. 1910b: 4), pa tudi lovška, strelska, planinska, prosvetna in čebelarstva (Meglič in Šprajc 1982: 9). Prav lovski in planinski plesi naj bi bili v Ljubljani med najbolj obiskanimi, saj so bili skoraj vsi najpomembnejši meščani vključeni v vsaj enega od omenjenih društev. Prirejali so jih večinoma v Unionu ali Narodnem domu (Ovsec 1979: 68).

V Ljubljani so ob obletnicah posvetitve posameznih farnih cerkva ali proslavljanju godu cerkvenega zavetnika vsako leto pripravili t. i. žegnanjske veselice. Največja med njimi

8 Čitalnice na Slovenskem, ki so jih sicer vodili moški, so bile s čitalniškimi večeri, čajankami in z drugimi dogodki pomembne predvsem za vključevanje žensk v takratno javno družabno življenje; omenjene prireditve so vodile in pripravljale t. i. narodne dame in druge ugledne meščanke (glej npr. Selišnik 2012: 24–25).

9 Danes je to stavba Narodne galerije Slovenije.

10 Danes se Koslerjeva pivovarna imenuje Pivovarna Union.

je bila na t. i. komarjevo nedeljo konec avgusta v Spodnji Šiški (B. n. a. 1910b: 3), o kateri so časopisi večkrat poročali:

Sloviti šišenski 'bob' ter 'piščanci' privabijo sleherno leto ta dan na tisoče ljudi. [...] 4 pevski zbori, koncertiranje popolne Ljubljanske društvene godbe, tamburaškega kluba, 2 godbi za ples (plesišče na prostem po primorski šegi 240 m² ploskve in ples v sobah), srečolov z dragocnimi dobitki, rusko-japonska pošta, koriandoli, cvetlični sejem, tehtnica, plezanje na smreko z dobitki, [...] dokazuje pač bogat spored. (B. n. a. 1904: 4)

Znane so bile tudi žegnanjske veselice v Dravljah, na Viču in v Zgornji Šiški (Meglič in Šprajc 1982: 9). V Trnovem se je na neki žegnanjski veselici tamkajšnjega pevskega društva po letu 1920 zvrstilo

nad 200 narodnih noš, vse Krakovo in Trnovo, fantje na konjih, godba, brhka dekleta, harmonike, štruklji, bo-bi in pa stari ribiči s »podkovanim karfom«. Kaj takega Ljubljana ni več doživela. Od te posrečene veselice so pa vse prireditve vedno originalnih Trnovčanov in Krakovčanov splošno priljubljene in sijajno obiskane. (B. n. a. 1929: 5)

Vrtne veselice v Ljubljani in okolici so od začetka 20. stoletja prirejale tudi Sokolska (ta so imela sedež predvsem v mestih in trgih) in Orlovska društva. Sokolskih društev je bilo v Ljubljani in bližnji okolici do malo pred prvo svetovno vojno 21, orlovskih odsekov pa 19. Vsako telovadno društvo je najprej priredilo svojo ustanovno veselico (Meglič in Šprajc 1982: 9), nato pa vsako leto vsaj eno prireditev s telovadnim nastopom in kulturno-družabnim programom, ki se je končala kot veselica z glasbo in s plesom (glej npr. B. n. a. 1907: 5; B. n. a. 1912b: 5).

Do pravega razmaha veselic je prišlo z ustanavljanjem velikega števila gasilskih društev, ki so se do prve svetovne vojne razširila vse od mest do manjših vasi. Med obema vojnoma¹¹ naj bi predvsem poleti gasilska društva v Ljubljani po navedbah Megliča in Šprajca (1982: 9) priredila vsaj po dve, včasih tudi po tri veselice,¹² vedno pa tudi ob društvenih jubilejih, postavitvi ali prenovi gasilskega poslopja, blagoslovu novega gasilskega orodja itd. Vse do začetka druge svetovne vojne naj bi bile od vseh najbolj številčne, priljubljene in obiskane prav prireditve gasilskih društev (Meglič in Šprajc 1982: 9).

Glavni namen društvenega prirejanja veselic je bilo predvsem izboljšanje njihovega finančnega stanja. Društva so z zaslužkom kupila potrebno orodje ali uredila društvene

prostore, predvsem v obdobju med obema vojnoma, ko je bila državna denarna ali materialna pomoč v primerjavi s predvojnimi časom precej manjša (Meglič in Šprajc 1982: 26). Omenjene zabave so imele tudi velik družabni pomen in so bile za širšo javnost obenem najvidnejši pokazatelj društvenega delovanja. V Ljubljani so se posamezniki, ki niso bili člani društev, njihovih veselici udeleževali predvsem z namenom druženja, ker pa je bilo v mestu na voljo več vrst zabave, naj bi obiskovalci nanje včasih zašli tudi le naključno (Meglič in Šprajc 1982: 26). Veselice so zaradi njihove raznovrstnosti in odprtosti lahko obiskali vsi,¹³ zato je mejo med posameznimi družbenimi sloji, ki so hodili nanje, težko določiti, lahko pa sklepamo, da so večino veselic v Ljubljani obiskovali prebivalci mesta kot tudi njegove bližnje okolice oz. predmestja¹⁴ (Ovsec 1979: 73–74). Veselice so bile priložnost ne le za mešanje prebivalstva, temveč tudi za razvoj takratne popularne kulture, s tem pa se je pomembno stapljala tudi meja med plesno kulturo kmečkega, delavskega, meščanskega idr. tipov takratnega prebivalstva.¹⁵

Ob vsesplošni priljubljenosti pa so bile veselice zaradi pretefov, pijančevanja pa tudi vsesplošnega veseljačenja in plesanja večkrat na slabem glasu. Predvsem so o veselicah moralizirale cerkvene in druge moralne oblasti in jih ponekod omejevale ali celo preganjale (Polajnar 2008: 125–127), ponekod tudi t. i. županstva (glej npr. B. n. a. 1909: 10; B. n. a. 1912c: 2). Moralno preganjanje veselic se je znašlo tudi v takratnem časopisju, pogosto pa se je zgodilo, da so bile prav zaradi velike medijske pozornosti obravnavane veselice deležne še večjega obiska in je bil na presenečenje organizatorjev »veselični prostor veliko premajhen« (B. n. a. 1906: 3).

Glede na različne pisne vire so bile veselice v Ljubljani nekoliko drugačne od sočasnih podeželskih veselic. Če so na takratnih podeželskih veselicah po navadi igrali lokalni

13 Kljub temu je v časopisnih novicah druge polovice 19. stoletja mogoče najti redke omembe, da so bile nekatere veselice namenjene le določenemu krogu ljudi – predvsem članom točno določenih društev, ki so organizirala veselico. Tako je npr. za t. i. Veliko veselico narodne čitalnice Ljubljanske zapisano, da »naj se tudi vsi oskrbijo z vstopnico, kajti [...] kdor ni ud gori imenovanih društev, ne sme k tej veselici« (B. n. a. 1868: 4).

14 Pospešena industrializacija je v tem obdobju pomembno vplivala na silovito širitev mest, predvsem predmestij, ki so imela pred tem izrazito ruralen značaj. Širitev mestnih območij, z njo pa pospešena naselitev novega delavstva, nakazuje na vedno večjo uveljavitev nižjega sloja mestnega prebivalstva ter zamejitev ostre ločnice med mestnim in ruralnim slojem. O širitvi predmestij ter mešanju različnih slojev prebivalstva je na primeru Celja z okolico pisal tudi Janez Cvim (1990: 12–13).

15 O tem priča tudi podatek iz knjige Maje Godina-Golija (1985), v kateri navaja planinski ples v Mariboru kot primer najbolj priljubljene neelitne plesne prireditve. Zaradi odprtosti in dobre organizacije je bil ta višek plesne sezone v Mariboru, udeležil pa se ga je lahko vsak, ki je plačal vstopnino. Poročevalci v mariborskih dnevnikih naj bi poudarjali, da so »se na planinskem plesu naplesali tako stari kot mladi, tako bogati kot revni« (Godina-Golija 1985: 29).

11 Začetek prve svetovne vojne je za nekaj časa prekinil politično, družabno in društveno življenje. Kulturni utrip v Ljubljani pa ni popolnoma poniknil – občasno so pripravili kakšen koncert, gledališko predstavo, ponekod tudi veselico (glej npr. Matić 1995: 212–339).

12 To število je v primerjavi z današnjim številom veselic, ki jih gasilska društva po navadi organizirajo enkrat letno, ponekod pa le ob večjih obletnicah, izredno veliko.

glasbeniki, najpogosteje na harmoniko, včasih tudi v duetu s klarinetom ali v triu s klarinetom in trobento, berdo ali basom (glej npr. Kumer 1983: 137–152; Sivec 2002: 277), so, sodeč po vabilih in časopisnih poročilih na ljubljanskih veselica, tudi za ples najpogosteje igrale različne mestne godbe (B. n. a. 1905: 3; B. n. a. 1912b: 5; B. n. a. 1914: 6). Pihalne godbe so bile poleg tamburašev znane tudi na podeželju (glej npr. Poljak Istenič 2009), so se pa večinoma pojavljale le na večjih prireditvah in v slavnostnih sprevedih (Kumer 1983: 137, 147–150; Meglič in Šprajc 1982: 19–20). V Ljubljani so bile pred drugo svetovno vojno najbolj znane godba ljubljanske gasilske čete pa vojaška, železničarska in poštarska godba, godba pešpolka ter godbe sokolskih društev (Meglič in Šprajc 1982: 19–20). Na plesiščih so se ob prelomu 19. v 20. stoletje pari največkrat vrteli ob valčku, polki, štajerišu, zibenšritu, šotišu, mazolki, mazolinu in bekslu (Meglič in Šprajc 1982: 21; Ramovš 1992), v začetku 20. stoletja pa tudi ob tangu, dokler pestrega družabnega življenja ni prekinila druga svetovna vojna (Cizel 2020).

Veselice v Ljubljani po drugi svetovni vojni in popularizacija narodnozabavne glasbe

Med drugo svetovno vojno v Ljubljani ni bilo veselice in drugih plesnih zabav, po vojni pa se je družabno življenje spet hitro postavilo na noge. Vrstile so se vrtno veselice lovskih, ribiških, čebelarskih in planinskih društev, plesalo se je na mitingih družbenopolitičnih organizacij. Veselice so, predvsem ob občinskih in krajevnih praznikih, prirejale športna in kulturno umetniška društva ter seveda gasilska društva, vendar ne več tako pogosto kot pred vojno (Meglič in Šprajc 1982: 27). Takoj po vojni so plesišča poleg že prej popularnega tanga preplavili fokstrot, čarlston, samba in druge plesne novosti, ki so bile pravi modni hit takratnih ljubljanskih plesišč (Cizel 2020; Ovsec 1979: 54).

Pridobivanje finančnih sredstev je bil še vedno glavni cilj prirejanja veselice, vedno bolj pa se je začela poudarjati popestritev krajevnega kulturnega dogajanja in družabnega življenja. Od šestdesetih let 20. stoletja so ob novonastalih »tradicionalnih« in množičnih turističnih prireditvah, ki so jih organizirala lokalna turistična društva,¹⁶ praviloma pripravili tudi veselico. Še vedno pa so najpogosteje veselice (tudi v Ljubljani in njeni okolici) prirejale gasilska društva, zato se je začel pojem veselic v splošni rabi najpogosteje uporabljati prav za zabave v njihovi organizaciji. Ker so bile tovrstne zabave priložnost za srečanje znancev in kolegov ter zbliževanje ljudi s skupnimi interesi, so bile v ta namen najprimernejše prav veselice z dolgoletno tradicijo (Meglič in Šprajc 1982: 27).

Poleg zoženja pojma veselica na bolj specifično oprede-

ljen tip javne zabave se je sredi 20. stoletja zgodil še en pomemben pojmovni prelom. Po letu 1950 so nastali prvi t. i. narodnozabavni ansambli¹⁷ (Sivec 2002). Takrat prvi in še danes eden najbolj prepoznavnih narodnozabavnih ansamblov, Ansambel bratov Avsenik, je imel svoj prvi večji nastop blizu Ljubljane leta 1956 na gasilski veselici na Brezovici (Meglič in Šprajc 1982: 32). V prvih letih so kot ansambel igrali predvsem na veselicah, torej izključno za ples. Zaradi njihove vedno večje prepoznavnosti so oboževalci na veselice začeli prihajati tudi samo zato, da so se naučili njihove glasbe, zato so začeli prirejati tudi samostojne koncerte, zgolj za poslušanje glasbe in brez plesa (Sivec 2002: 286).

O ključnem koraku k današnji podobi veselice zaradi razvoja narodnozabavne glasbe lahko govorimo predvsem zato, ker so zaradi izredne popularizacije in množičnega poslušanja tega glasbenega žanra v Sloveniji ansambli na veselicah kmalu nadomestili tako mestne godbe kot lokalne glasbenike, ki so igrali priložnostno in za simboličen znesek. Člani ansambla so v nasprotju s priložnostnimi glasbeniki igrali v večjih zasedbah in z ozvočenjem, s pomočjo medijev (gramofonskih plošč, radia, pozneje tudi televizije) pa je njihov sloves hitro prerasel domače okolje – poslušali so jih lahko po vsej Sloveniji in celo v tujini (Sivec 2002: 273–274). Narodnozabavna glasba je hitro postala priljubljena med različnimi generacijami in je bila za bolj znane glasbenike tudi glavni ali celo edini vir zaslužka (Meglič in Šprajc 1982: 32). Žanrsko je tako ta glasba postala prepoznavna glasbena zvrst množične kulture (Bogataj in Godina-Golija 2011: 668; Muršič 2000), v nasprotju s prejšnjo raznovrstnostjo glasbenih zasedb, ki so spremljale ples, pa se je zvočna podoba veselice po Sloveniji z vedno večjo popularizacijo narodnozabavne glasbe tudi vedno bolj poenotila.

Z vzponom narodnozabavne glasbe v šestdesetih letih 20. stoletja sta najbolj priljubljena plesa na ljubljanskih veselicah ostala dobro znana polka in valček, od plesnih novosti pa takrat najpogosteje swing, rašpla in twist ter že uveljavljeni tango. Plesni izbor je bil odvisen predvsem od programa glasbenikov, ki so vanj redko vključevali modernejše plese; ti med širšimi množicami niso bili tako dobro sprejeti in se niso dolgo obdržali na stalnem repertoarju narodnozabavnih ansamblov. Plesati so jih znali le tisti, ki so obiskovali dodatne plesne vaje (Meglič in Šprajc 1982: 32; Sivec 2002: 286). Meglič in Šprajc sta v osemdesetih letih na ljubljanskih veselicah poleg uveljavljene narodnozabavne glasbe zabeležila tudi vzpon zabavne glasbe s popevkami republik nekdanje Jugoslavije in tujih hitov, poleg polke

¹⁷ Termin narodnozabavna glasba je bil vpeljan prav z nastankom Ansambla bratov Avsenik, natančneje leta 1954, ko so Avseniki za arhiv Radia Slovenija posneli prve skladbe. Termin je, da bi se glasba z novim poimenovanjem razlikovala od že obstoječe »narodne glasbe«, ki so jo hranili na radijskih trakovih, vpeljal tedanji urednik za slovensko vokalno in instrumentalno glasbo Janez Bitenc (Sivec 2002: 279).

¹⁶ Primer tovrstne množične turistične prireditve v Ljubljani, ki je imela izrazito folkloristično in etnološko naravo, je npr. Kmečka ohcet (glej npr. Poljak Istenič 2005).

in valčka pa naj bi se plesalci vrteli tudi v ritmihi fokstrota, boogie-woogija in angleškega valčka ali pa se preprosto pozibavali v ritmu (Meglič in Šprajc 1982: 32).

Veselice v Ljubljani danes – različno dojetanje sogovornikov

Če je iz zgodovinskega pregleda razvidno, da so veselice oz. vsaj t. i. zabave že vrsto let potekale tudi v Ljubljani in njeni bližnji okolici, tudi danes ni drugače. Po podatkih Združenja SAZAS je bilo leta 2022 v Mestni občini Ljubljana uradno prijavljenih 25 gasilskih veselici (od skupno 545 po vsej Sloveniji), leta 2023 pa 20 (od skupno 565). V Ljubljani danes deluje 35 prostovoljnih gasilskih društev, kar pomeni, da je vsaj po eno veselico izvedlo skoraj vsako ljubljansko gasilsko društvo.¹⁸

Vsakoletne junijske gasilske veselice, ki jo priredijo člani PGD Trnovo, marsikateri Ljubljančan ne pozna,¹⁹ a je za Trnovčane pomemben družabni dogodek, na katerem se ob igranju narodnozabavnega ansambla, kulinarčni ponudbi in srečelovu do jutra zabavajo različne generacije obiskovalcev. Kot je omenil sogovornik, ki že vrsto let pomaga pri organizaciji, je ta v mestni soseski uveljavljen in zelo dobro obiskan dogodek. Namenoma ga ne oglašujejo, število obiskovalcev namreč vsako leto skoraj preseže prostorske zmožnosti trnovskega gasilskega dvorišča:

U bistvu v Trnovem je tko, glej, veselica, odkar sem jaz v društvu, je to ‚must‘! To se mora zgoditi. Zato, ker je veselica neki, kar občani ali prebivalci četrtne skupnosti, sosedje, nekaj pričakujejo, ker jim je to neka [...] zahvala, da so oni doniral [prostovoljne prispevke], mi pa organiziral veselico. [...] Mi ne delamo veselice zaradi denarja, ampak zaradi ljudi. [...] Kot rečeno, se nič ne dogaja sred Trnovga. [...] In jim je to res zanimivost. In pridejo se družiti, plus jaz imam veliko teh bivših sodelavcev, ki tudi niso Trnovčani, ki pridejo, ker jih jaz povabim, ampak ti pa, ki so Trnovčani, pa pridejo, ker ... Vsak se je malo razselil in planirajo to veselico, ‚u, dejmo se mal dobit‘. In se dobijo v Trnovem, tam, kjer so odrasli, da pohengajo in vidjo folk.[...] Veš, kaj je

meni najbolj hecno? Mi začnemo veselico ob devetnajst nič nič. Takrat je uraden začetek, ampak mi smo tam že od jutra, ker vse to pripravljamo. Ljudje pa pridejo že ob petih: ‚a so že čevapi?‘ (V. J. 2023)

V terenskih pogovorih so Ljubljančani kot vzrok za udeležbo na veselici navedli prav socialni vidik, to je druženje in srečanje sosedov in znancev, ki jih brez tega dogodka v domači soseski najbrž ne bi srečali. Obisk veselice jim ni tako pomemben zaradi dogodka samega, niti plesa ali glasbe, najpomembnejši jim je stik z ljudmi iz svoje nekdanje ali trenutne lokalne skupnosti. Kot je podudril drugi sogovornik, ki vsako leto z družino obišče veselico na Vrhovcih: »Ne bi rekel, da sem ful vključen v lokalno okolje, je pa na našem koncu, ni vsako leto, ampak mogoče na dve leti, gasilci naredijo veselico in pač se gre stvar mal podpret, mal zaradi gasilcev pa mal koga srečaš, pač nekdanje sošolce in to« (M. M. 2023). Da so kljub stalnim spremembam, izseljevanju in doseljevanju ljudje navezani na lokalno skupnost, v kateri so odrasli, je sogovornik potrdil tudi v nadaljevanju pogovora:

V zadnjih letih se je ogromno gradilo pri nas, je ogromno priseljencev, ampak včasih, ko sem hodil v osnovno šolo, je bila ta skupnost manjša, ljudje so se poznali med sabo, zdaj so ljudje precej razseljeni, ampak na tej zadevi [veselici] pa pač srečaš nekdanje znance, tako da iz tega vidika se gre. [...] Precej lokalcev gre tja vsaj na eno pijačo pa kakšno reč, ja. (M. M. 2023)

Kot javna in množična zabava so veselice v Ljubljani tudi danes dogodek, namenjen različnim generacijam. Sogovornico, ki živi v središču Ljubljane, je ob obisku veselice presenetilo predvsem veliko število obiskovalcev, češ da »tam so res vsi šli, tam so bli zares vsi« (L. M. 2023). Sogovornico, ki se je z ožjo družbo pred leti prvič udeležila neke veselice, je prav ta medgeneracijska plat zabave ob obisku najbolj presenetila,

zato ker sm vidla, da v bistvu prihajajo ljudje pretežno iz nekega lokalnega območja, torej vsi ljudje so se med sabo poznali, opazovala sem to mladino, ki jim je bila ta veselica, tako kot nam, priložnost za pač neko druženje, da se dobijo pa da lahko kej spijejo. (T. F. 2023).

Sogovornica, ki prav tako živi v središču Ljubljane, se je svoje prve veselice (sicer na Štajerskem) pred kratkim udeležila iz radovednosti. Tudi njo je ob obisku presenetila generacijska raznolikost. Kot je navedla, »ko greš v Ljubljani ven, ne hengaš s svojimi starši« (L. M. 2023). Nenavadno se ji je zdelo, da je na veselici srečala najstnice in najstnike, oblečene, kot da gredo v klub, še bolj pa jo je presenetilo, da so bile na veselici tudi številne mlade družine z otroki v vozičkih.

Poleg družabnega in socialnega vidika so nekateri sogovorniki tudi sami poudarili navdušenje svojih otrok nad veselico, ki naj bi bila s svojo ponudbo primerna za vse, tudi najmlajše generacije. Sogovornica z Rudnika, ki si-

¹⁸ Kot sem pojasnila v uvodu, Združenje SAZAS razpolaga s statističnimi podatki o gasilskih veselicah, kar pa ne pomeni, da v Ljubljani, tudi v samem središču, občasno ni drugih zabavnih prireditev z narodnozabavnimi ansambli oz. s podobno obliko javne zabave, kot so veselice (torej z živo glasbo določenega žanra, s pijačo, prostim plesom itd.). Kot primere tovrstnih zabav navajam »koncert« Modrijanov na Pogačarjevem trgu v središču Ljubljane (Jović 2023), »božično zabavo« ansambla Fehtarji v razprodani dvorani na Gospodarskem razstavišču (Podlesnik in Železen 2023), množično obiskano zabavo iste zasedbe na Kongresnem trgu (Metropolitan 2022) itd.

¹⁹ Nekateri sogovorniki, ki niso nikoli obiskali niti ene veselice, je namreč zelo presenetilo moje naštevaje gasilskih društev, ki prirejajo vsakoletne veselice v Ljubljani. Tako npr. sogovornik: »Ko mi rečeš, a veš, da je ful veselic tut v Lublani, sem sam presenečen, sem slišou, ampak uno, skušaš enostavno odignorirat to zadevo, ker ti nekaj ne gre v tvojo sliko sveta« (D. K. 2023).

cer z otroki obiskuje raznovrstne kulturne prireditve in predstave v Operi, Cankarjevem domu in drugih mestnih gledališčih, je navdušenje svojih otrok nad pestrim dogajanjem na veselici poudarila celo kot glavni vzrok za obisk, saj »živimo v Ljubljani in enkrat smo šli slučajno na eno in je bilo malima všeč, ker so bili čevapčiči in so ti dobinki, ne, srečelov, in je glasba v živo. In pol, da malo potancamo tam« (T. F. 2023).

Tudi sogovornik z Vrhovcev je povedal, da se danes »mladina v bistvu ful več udeležuje veselic« (M. M. 2023) v primerjavi z generacijami pred dvajsetimi leti, ko:

Smo se mel za Lublančane in ko si šou vn, si šou v Štirko, na Metelkovo, si šou, ne vem, v Orto bar, si šou na koncert nekega rock benda, udarnega, metal, reggae, bilo kaj, nisi šou na veselico, ne. [...] Danes pa mularija več hod in prou iščejo, ne samo tko kt jst, k grem na lokalno, ne, kadar je, ampak iščejo po tko mal širši okolici, kdaj se dogaja kakšna veselica, in se napokajo v avto in grejo na veselico. (M. M. 2023)

Družbo znancev, ki se je med sezono gasilskih veselic skoraj vsak konec tedna tudi več večerov zapored načrtno peljala na ples, je v ospredje postavil tudi sogovornik iz mestnega središča (J. P. 2023). Tisti, ki se veselic udeležujejo tudi zunaj ožjega lokalnega okolja, so v pogovorih pogosto omenili spletno stran »veselice.si, tko da kadar ta ideja pade, da bi nekam zvečer šli, pogledamo na spletno stran« (T. F. 2023).

Urbano-ruralna dihotomija

Med sogovorniki so bili tudi tisti, ki so jim veselice povsem tuje, nenavadne, tisti, ki jih sicer ne zavračajo, vendar jih ne obiskujejo, ker »nisem meu tm kej iskat« (M. M. 2023). Ena od njih je dodala, da kot dijakinja ali študentka veselice nikoli ni obiskala, da pa je redno zahajala v mestne plesne klube, namenjene specifični generaciji ljudi, saj da »če bi bili na veselici moji starši ali pa njihovi znanci, kot najstnica tam ne bi flirtala s svojo simpatijo ali kakorkoli, da bi se te ljubezenske aktivnosti tam dogajale« (L. M. 2023). Sama veselico kot prostor večjega nadzora odraslih nad mladimi vidi prav zaradi generacijske pestrosti. Medtem ko je bil za nekatere to razlog, da se veselicam izognejo, so drugi prav to navedli kot prednost veselic.

Sogovornica se je svoje prve veselice na Ježici, torej v svojem okolišu, udeležila šele po rojstvu hčerke, prej pa »sploh nisem nikoli zaznala tega, da so tam veselice, s tem da sem tam živela celo življenje. [...] Ali pa sem kdaj zaznala, pa sem si mislila, ,meh, ne, to je veselica«. Ob prvem obisku jo je presenetilo predvsem dejstvo, da »je bilo velik take populacije, iz blokov« (U. Š. 2023). Druga sogovornica se je prve veselice na pobudo družbe iz plesne skupine udeležila šele v študentskih letih: »Mi je bilo pa ta prvič, se mi zdi, da res smešn, jst na veselici. [...] Moji vrstniki takrat res niso hodil na veselice. No, jst sošolcem

nisem povedala« (T. F. 2023). To namiguje, da so se nekatere, predvsem iz mlajše generacije, obiska veselice zaradi svojega negativnega dojemanja celo sramovali. Izstopa tudi mnenje, da veselice, čeprav jih je v Ljubljani veliko, v to okolje nekako ne sodijo, da je ločevanje na kulturo, ki je del »urbanega« in del izrazito »ruralnega«, prisotno tudi med sogovorniki na terenu.

Sogovorniki so veselice negativno ocenjevali predvsem zaradi predvajanja narodnozabavne glasbe. Po podatkih Združenja SAZAS so namreč leta 2022 kot glasbeni gostje na gasilskih veselicah najpogostejše nastopali ansambli Modrijani, Nemir, Novi spomini, Pogum, Navihanke, Ansambel Roka Žlindre in Ansambel Toneta Rusa, poleg njih pa še zasedba Mambo Kings, Čuki in Dejan Vunjak. Gasilske veselice v Ljubljani po programu ne odstopajo od povprečja. Ansambli, ki igrajo na veselicah, imajo navadno že vnaprej pripravljen glasbeni program. Prijavijo ga na Združenju, čeprav ga včasih ne izvedejo v celoti (Mager 2015). Na seznamu Združenja SAZAS s petdesetimi najpogostejše izvajanimi plesnimi skladbami na veselicah v Sloveniji za leto 2022 so izključno slovenske skladbe narodnozabavnih in zabavnih ansamblov (tujih skladb ni), najpogostejše izvajajo polke, sledijo jim valčki.

Omembi veselic so v intervjujih vedno kmalu sledile omembe narodnozabavne glasbe in različne izkušnje sogovornikov s tem plesno-glasbenim žanrom. Sogovornik je nekoliko presenečen poudaril svoje opažanje, da mladina, s katero dela v mestnem gledališču, tudi sicer redno posluša narodnozabavno glasbo (J. P. 2023). Drugi sogovornik je o narodnozabavni glasbi spregovoril zaradi negativne izkušnje med nedeljskimi družinskimi kosili, ko je oče »poslušal oz. je dal tako v ozadju narodnozabavno glasbo, kljub temu da je noben v resnici ni maral, tut on je ne mara. [...] Kot nek obred je bil, tko, zdej pa je treba samo še podložiti z neko ,kleno' slovensko glasbo.« (J. O. 2023)

Prav narodnozabavna glasba in pogosto negativni, slabšalni odnos sogovornikov do tega glasbenega žanra²⁰ sta bila vedno glavni razlog osebnega prezira do prirejanja in obiskovanja veselic, kjer »je gužva ljudi in da igrajo pač to narodnozabavno musko in so neki modeli v nekih nošah na odru in igrajo neko musko, k mi ni všeč« (D. K. 2023). Pogosto je bilo izrečeno, da je narodnozabavna glasba »neka muzika, k je men tuja, k se mi zdi mal cenena, k se mi zdi mogoče po vsebini, če pustimo glasbo in pogledamo ,lirikse', da se ukvarja z nekim okoljem, vrednotam, k mi niso blizu« (D. K. 2023). Zato jih sogovorniki ne želijo obiskati, saj

večina ljudi, k jih jst poznam, ljudi, k se z njimi družim,

²⁰ Nasprotno pa je sogovornik, ki od otroštva živi na Fužinah, omenil, da je narodnozabavno glasbo večkrat slišal med vožnjo na mestnem avtobusu, kar se mu je zdelo nenavadno predvsem v obdobju, ko je sam poslušal predvsem rock zasedbe, a nič bolj nenavadno, kot če bi voznik avtobusa »ful nek gangster rap našigal« (A. T. 2023).

srečujem, ne poslušajo te glasbe, ne govorijo o tej glasbi al pa govorijo o tem kot o slabi stvari, ker jim ni všeč, ker se ne poistovetijo, ker jim ne dogaja, in ne morem si nekak predstavljat, da bi tej ljudje hotl prit na veselico. (D. K. 2023)

Glede na izsledke terenskega dela nekateri sogovorniki narodnozabavno glasbo razumejo kot glasbo za širše množice brez izrazito izpiljenega glasbenega okusa oz. naj bi bil ta okus daleč od poenotenega »urbanega.« Kot primer navajam enega od sogovornikov, ki se je veselice za kratek čas udeležil iz čiste radovednosti, kot odraz začudenja nad tem, da se kaj tovrstnega sploh dogaja v neposredni bližini mestnega središča. Izhajal je iz že uveljavljenega prepričanja, da so veselice izključno podeželski pojav in da ne sodijo v mestno središče:

Tam zraven tržnice Šiška je ena velika ploščad in na tej ploščadi je bila prav ena proper veselica organizirana, kjer so bili šotori in vse in oder in je prišlo več ansamblov, so se izmenjali. [...] Smo šli s kolegi tja pogledat, ker smo rekl: ‚A kar to bo tle al kaj?‘ [...] Zdelo se nam je noro, da bo neka taka reč, ki se je, če se prav spomnim, celo oglaševala samo tam, kjer je to bilo izvajano, torej v radiju stotih, dvestotih metrov. Se nam je zdel noro, a veš, to je, kaj, dva kilometra al pa celo manj od samega strogega centra, in smo rekl: ‚To si pa mormo pogledat!‘ (J. O. 2023)

V intervjujih so se sogovorniki čudili, se distancirali od dogodkov ali veselice celo prezirali; razlagali so jih kot nekaj, kar npr. »ni moja scena, ker je to, ne vem, zahojen« (A. T. 2023). Pogosto so se postavili v vlogo »urbanega človeka«, ki je drugačen od obiskovalca veselice: »Jaz prihajam iz urbanega okolja in v urbanem okolju se to pač ne prakticira, vem pa, kje se to prakticira ... To je pač v bolj ruralnih okoljih« (J. O. 2023). Podobno tudi tretji sogovornik meni, da »grejo [na veselice] ljudje, ki živijo na podeželju al pa ki so povezani al pa radi poslušajo al pa jim ni tuja ta narodnozabavna glasba« (D. K. 2023). In nadalje, da so se

iz veselic, ampak ne samo iz veselic, iz celotne identitete, povezane z veselicami pa muziko, k se tm vrti, vsaj tako kot imam jst predstavo, da se vrti, smo se pač vedno delal norca. To je blo smešno, to je bla neka pocen zabava za ljudi, ki niso mi, ki niso taki kot mi, ki živimo tuki, se pravi v mestu. (D. K. 2023).

Sogovornica je kot primer drugačne skupine obiskovalcev veselice navedla obiskovalce zabav na Metelkovi, ki imajo po njenem mnenju »večinoma druge ideološke pozicije, druga zanimanja ali glasbeni okus«, ki imajo »neko specifično izobrazbo, humanistično usmerjeno«, da je tam mogoče več višje izobraženih (L. M. 2023).

Tovrstno poenostavljanje na mestno in podeželsko publiko in različno estetiko v resnici cementira sporno urbano-ruralno dihotomijo in zanemara dejstvo, da so različni družbeni, tehnološki in selitveni procesi dodobra zabrisa-

li mejo med mestom in podeželjem. O (iz)rabi diskurza »urbanosti« tudi v etnologiji in kulturni antropologiji, ki ima svoje ideološko nasprotje v kategoriji »ruralnosti«, ter pozitivnih in negativnih kulturnih konotacijah ob rabi teh dveh oznak med drugim razpravlja antropolog Miha Kozorog, ki poudarja, da gre za »ideološko« in »vrednostno obteženo kategorijo« (Kozorog 2012: 61). Pojem »ruralno« se kaže kot izrazito izključevalna oznaka,²¹ v kateri se zrcalijo negativne vrednote nestrpnosti, sovraštva in zaprtosti. Nadalje ugotavlja, da je »urbanost kot kvaliteto mogoče najti povsod (torej ne le v mestih) in je zato njena selekcija pogosto predvsem stvar občutka oz. estetskih predsodkov in preferenc tistih, ki jo odkrivajo« (Kozorog 2012: 61). Sodobna negativna in »podeželska« javna podoba veselice odraža vpliv medijev, ki s poročanjem o tovrstnih dogodkih, o narodnozabavni glasbi, ki se izvaja na veselicah, in s poudarjanjem določenih simbolov ter podob veselicam pripisujejo določene pomene in vrednostne oznake. S tem neposredno vplivajo na splošno dojemanje javnosti, predvsem pa tistih posameznikov, ki se veselic sicer nikoli niso udeležili in so si lastno mnenje o njih ustvarili na podlagi medijskih objav:

To, kar sem recimo vidu od televizije ali pa slišim mogoče od koga, [...] vrtijo govejo musko, plešejo, kakšne noše se kje pojavjo, vse neki, kar je blo nam tuje in rahlo odbijajoče, neki, kjer si absolutno ne bi želel pojaviti. [...] Zaradi televizije, razne Rakete pod kozolcem pa tko naprej, pridemo vseen do nekega vtisa, kakšna glasba je in kakšni so tej teksti in [...] pač maš ta ‚feeling‘ kozolcev pa nekih toposov, ki so ti daleč. (D. K. 2023)

Sogovorniki so se med pogovorom najpogosteje spomnili radijskih in televizijskih programov, po katerih so (večinoma po naključju ali pa tudi ne po svoji volji) prišli v stik z narodnozabavno glasbo in s podobami, ki so jim oblikovale neko splošno mnenje tudi o dogodkih, neposredno povezanih s tem žanrom:

Takrat so bile te oddaje, narodnozabavne, ko zgledajo kot ene oddaje za babice, ker so tako tudi plasirane, in to te nekak ne pokliče, tako ti sama oddaja da vedet, da to ni zate. [...] Kot da ni mladih ... Niso jih povabil. Tam so bili sami stari ljudje pa židane marele pa rutke pa tam so migal kot eni pajaci. (A. T. 2023)

Pogovori so ob neodobravanju vsebine veselice kot zabavnih dogodkov za širše množice nanesti tudi na simbole, ki jih spremljajo in vrednostno zaznamujejo. Še več, nekateri sogovorniki so simbolom, povezanim z veselicami, odkrito pripisovali izrazito negativne konotacije in odklonilne občutke. Veselica je zanje nekaj povsem tujega, drugačnega, kar večkrat nasprotuje celo njihovim osebnim vrednotam. Tako npr.:

²¹ Več o konceptu urbano-ruralne dihotomije ter podrobneje o kulturnih hierarhijah, kjer se kulturno urbano hierarhično umešča nad ruralno, glej npr. Ching in Creed 1997.

Asociacija na vse to al pa en od simbolov tega je harmonika, ok? Harmonika, gnoj, to so ... Ne mislim nč tko slaba, ampak to je bla negativna konotacija, da ne gremo tja, tam igrajo harmoniko.²² [...] Mi je jasno, da to ne more bit stvar slaba sama na sebi, ampak jst se je spomnem kot simbola, neki, kar ni moje, kar je meni tuje.²³ (D. K. 2023)

Ob omembi veselice so opisovali podobe, pogosto povezane s podeželjem, kmetijami, kozolci, torej s simboli, ki so bili sogovornikom tuji in s katerimi se niso nikoli poistovetili:

Te televizijske oddaje, kjer se tudi šale govori iz nekega kmečkega okolja, s katerimi se nek urbani človek težko poistoveti in podobno [...] Jaz se spomnim – enkrat so bile neke šale o nekih orodjih, ki jaz sploh ne vem, kaj so. (J. O. 2023)

Sogovornik je ob naštevanju simbolov podeželja, ki jih povezuje z veselicami in s katerimi se zato nikoli ni poistovetil, poudaril, da je kot študent muzikologije iz raziskovalne radovednosti kljub vsemu večkrat gledal televizijski program z narodnozabavno glasbo:

Recimo reklamni bloki na Golica TV so odlični [...] Recimo prodaja se kosilnica, traktor, a veš. Jaz se nisem nič s tem poistovetil, nikoli v življenju nisem rabil it na internet iskat traktorja. In potem se med temi reklamami vsebinami zgodi en sklop glasbe, kjer se pleše med drugim tudi polka, ki pa je inherentno povezana s temi vsebinami, a razumeš? (J. O. 2023)

Ustvarjene stereotipne podobe o s temi podobami povezani skupnosti in simbolih močno vplivajo na identitetne procese posameznikov ter posegajo v delovanje in obstoj teh skupnosti. Obenem ti simbolni pomeni in prakse, povezani s koncepti tudi nasprotujočih si identifikacij, motivacij in vzgibov za (ne)participacijo, odražajo širšo povezavo med strukturo simbolov, vključno z njihovim pomenom in funkcijo ter javnim diskurzom (Royce 2002). Ob tem pa se odpira vprašanje, koliko se obiskovalci veselic res ukvarjajo s samo glasbo in plesno zvrstjo ter njunimi pomeni, ki jim nekdo z druge strani identifikacije pripisuje močno vrednostno zaznamovane oznake. Mediji neprestano oblikujejo pomene in javne predstave ter na drugi strani »reproducirajo, prenašajo pomenske spodbude, zamišljanja, nastale zunaj njih« (Mlekuž 2015: 16–17). Še več, izredno povedno je, kako lahko nek določen množičen dogodek, kot je veselica, ali glasbeno-plesna zvrst, kot je narodnozabavna glasba, nosita tako močan simbolični

pomen, da s tem sočasno ustvarjata določene zamišljene, torej predstavne, subjektivno opredeljene skupnosti in vanje postavljata določene posameznike, za katere pa ni nujno, da se sami s to skupnostjo sploh identificirajo. Jasno pa se kaže, da te skupnosti niso homogena celota, ampak so, tako kot posamezniki v njej, heterogene (Anderson 2007).

Sklep

Pregled zgodovinskih virov in etnoloških obravnav veselic v Ljubljani v različnih časovnih obdobjih razkriva širok nabor prireditev in tipov zabav, ki so jih v preteklosti definirali kot veselice. Pojem je vsaj do druge svetovne vojne označeval tako zasebne vožnje na posebnih čolnih s plesom in z glasbo po Ljubljani, zabave na obrečnih travnikih kot tudi slovesne prireditve za najširšo množico obiskovalcev ob najpomembnejših dogodkih ali počastitvah obiska pomembnih političnih osebnosti v Ljubljani. Veselica je bila lahko zabava z glasbo in s plesom, hkrati pa tudi prireditev s posebnim kulturnim programom, npr. z gledališko igro, recitacijami, glasbenim nastopom, loterijo ali drugim neplesnim programom.

Veselice so v Ljubljani prirejali različni organizatorji, med njimi čitalnice, posebni skladi, različna društva (npr. planinska, pevska, lovska, čebelarska, telovadna), tudi delavske združbe ljubljanskih tovarn. Žegnanjske veselice so organizirale ljubljanske župnijske skupnosti in predvsem gasilska društva. Veselice so imele pomembno vlogo pri določenih slovesnostih, zbiranju finančnih sredstev za različne sklade ali lažje delovanje društev. V določenem obdobju so pomembno vplivale na vzbujanje in krepitev narodne zavesti, razvoj bogatega družabnega življenja, širitev popularne kulture in predvsem brisanje meja med plesnimi kulturami različnega prebivalstva v mestu. Dvorane v Zvezdi, Unionu in Narodnem domu so bila le nekatera prizorišča veselic v središču mesta, prirejali pa so jih tudi na takratnem mestnem obrobju, npr. v okoliških gostilnah, na vrtovih, dvoriščih, travnikih, v obmestnih gozdovih, na jasah, v halah ali na tovarniških vrtovih.

Druga polovica 20. stoletja je ključno spremenila obliko, definicijo in vlogo veselic – pojem se je zaradi prevladujočega števila gasilskih društev, ki so po vojni (tudi v Ljubljani) v primerjavi z drugimi športnimi, planinskimi, lovskimi, kulturno-umetniškimi in drugimi društvi najpogostejše prirejala veselice, zožil predvsem na gasilske veselice. Če so prej na ljubljanskih veselicah za ples navadno igrale pihalne godbe, se je z vedno večjo popularizacijo narodnozabavne glasbe ta začela redno pojavljati tudi na veselicah v Ljubljani. Tako se ti vidnejši ločnici, ki sta prej jasneje odredjali različno obliko in namen veselic v mestu in na podeželju – torej glasbena zasedba, ki je spremljala veselice, in tip veselice glede na organizatorja, torej gasilsko društvo – v drugi polovici 20. stoletja zabriseta. Ugotavljam, da v pri veselicah v Ljubljani danes ne moremo govoriti o kriterijih, ki bi jih glede na njihovo obliko (čas in prostor

²² Ravno obratno pa sogovornik z Vrhovcev (M. M. 2023) opaža, da precej mladih iz njegove bližnje okolice, sovrstnikov njegovih otrok, igra harmoniko, to pa je verjetno tudi dodatni vzrok za navdušenje nad obiskovanjem veselic v lokalnem okolju.

²³ Sogovornik navdušenje nad harmoniko primerja s svojim najstništvom, ko so se z večino vrstnikov trudili na kitaro izvajati rock glasbo in so harmoniko povsem zavračali.

zabave, glasbeni žanr, kulinarčna in druga tržna ponudba delili na »ruralne« ali »urbane«. Pogled v zgodovino potrjuje stalno prisotnost veselice tudi v mestu, za sodobnost pa to potrjujejo statistični podatki Združenja SAZAS, sodobna medijska poročila in rezultati terenskega dela.

Pokazalo se je, da narodnozabavna glasba, ki jo mnogi povezujejo s podeželjem in z njegovimi toposi ter določenimi nacionalnimi simboli, veselice pogosto ključno opredeljuje kot tip zabav, ki ne sodi v mesta. Tovrstno miselnost med nekaterimi Ljubljancami potrjujejo tudi izsledki terenskega dela. Ti sogovorniki veselice pogosto povezujejo z vrednostno zaznamovanimi oznakami in simboli, povezanimi predvsem z narodnozabavno glasbo, kot so npr. harmonika ali specifični tip kostumiranja glasbenikov. Poudarjajo v javnosti izrazito prisotno dihotomijo med kulturnim »ruralnim« in »urbanim« ter veselice zaradi asociacij s »podeželjem« opredeljujejo kot nekaj manjvrednega oz. jih hierarhično postavljajo nižje od simbolov mestnega, »urbanega«. Omenjene podobe so si sogovorniki ustvarili tudi s posredovanjem množičnih medijev, predvsem javne televizije, kar potrjuje njihovo sicer posredno, a vplivno vlogo pri ustvarjanju javne podobe o veselicah v Sloveniji.

Izsledki terenskega dela obenem potrjujejo, da se danes del Ljubljancev redno udeležuje veselice ter da jih zelo različno, pogosto tudi nasprotujoče dojemajo, po drugi strani pa tudi precej podobno, kadar sodijo med organizatorje in obiskovalce oz. med tiste, ki veselice ne obiskujejo. Prispevek pokaže tudi, da so v ospredju množične priljubljenosti in obiskanosti veselice v Ljubljani še danes predvsem zabava, želja po druženju in sprostitev. Čeprav je žanrske ponudbe raznih zabav, koncertov in drugih prireditev morda več kot v krajih zunaj prestolnice, so veselice v Ljubljani po navedbah organizatorjev zelo dobro obiskane. Nekateri sogovorniki, tako občasni kot redni obiskovalci veselice, so poudarili, da se jih ne udeležujejo zaradi točno določenega tipa glasbe ali plesa, ampak predvsem zaradi druženja in podpore lokalni skupnosti. Veselice kot ustaljene javne zabave z glasbo in s plesom, predvsem pa z druženjem, pomembno sooblikujejo predstavne skupnosti prebivalcev ožjih okolij v Mestni občini Ljubljana. Kljub v javnosti pogosto negativnemu označevanju »ruralnega« oz. podeželskega veselice v Ljubljani tudi danes vidno soustvarjajo raznovrsten kulturni utrip mesta in družabnega življenja Ljubljancev. Ob tem pa bi rada poudarila, da ta prispevek o sodobnem pojavu veselice v Ljubljani odstira le en del široke in večplastne raziskovalne teme, ki si v prihodnje zasluži še podrobnejšo obravnavo.

Zahvala

Članek je nastal med usposabljanjem mladih raziskovalcev (št. 54764) in v raziskovalnem programu Folkloristične in etnološke raziskave slovenske ljudske duhovne kulture (P6-0111), ki ju sofinancira Javna agencija za znanstveno-raziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS).

Literatura in viri

ANDERSON, Benedict: *Zamišljene skupnosti: O izvoru in širjenju nacionalizma*. Ljubljana: Studia Humanitatis, 2007.

A. T., intervju, Ljubljana, 15. 11. 2023.

BEZEK, Ana in Ana Vrtovec Beno: 'Kaj takega še nismo doživeli na Slovenskem': O organizaciji in izvedbi veselice za postavitev Prešernovega spomenika. V: Nena Židov (ur.), *Praznovanja med tradicijo in sodobnostjo: Znanstveni posvet ob 90-letnici Slovenskega etnografskega muzeja: Knjižica povzetkov*. Ljubljana: Slovenski etnografski muzej, 2013, 12.

BOGATAJ, Janez in Maja Godina-Golija: Veselica. V: Angelos Baš (ur.), *Slovenski etnološki leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2011, 668.

B. n. a.: Velika veselica narodne čitalnice ljubljanske. *Slovenski narod*, 31. december 1868, 4.

B. n. a.: Alte Tagebuecher. *Laibacher Zeitung*, 28. maj 1892, 1033–1036.

B. n. a.: Sokolova maškarada. *Slovenski narod*, 10. januar 1894, 3.

B. n. a.: Velika narodna veselica pevskega društva 'Ljubljane'. *Slovenski narod*, 12. julij 1899, 2.

B. n. a.: 'Narodni dom'. *Slovenski narod*, 1. maj 1900, 2–3.

B. n. a.: Veselica v Šiški na 'Komarjevo nedeljo'. *Slovenski narod*, 19. avgust 1904, 4.

B. n. a.: Iz stare domovine: Kranjsko. *Amerikanski Slovenec*, 11. avgust 1905, 3.

B. n. a.: Veselica v Sori. *Slovenski narod*, 16. julij 1906, 3.

B. n. a.: Družba sv. Cirila in Metoda v Ljubljani. *Naš list*, 30. avgust 1907, 5.

B. n. a.: Vprašanja in odgovori. *Slovenski dom*, 21. avgust 1909, 10.

B. n. a.: V nedeljo, dne 28. avgusta. *Slovenski narod*, 23. avgust 1910a, 2.

B. n. a.: Dne 4. septembra, velika komarjeva veselica. *Slovenski narod*, 25. avgust 1910b, 3.

B. n. a.: Cenjene rodoljubkinje! *Dan*, 16. junij 1912a, 3.

B. n. a.: Društvena naznanila. *Slovenski narod*, 9. maj 1912b, 5.

B. n. a.: Silvestrova veselica prepovedana. *Dan*, 1. januar 1912c, 2.

B. n. a.: Veliko vrtno veselico. *Slovenec*, 18. julij 1914, 6.

B. n. a.: 150 kilogramov težko ribo. *Jutro*, 15. avgust 1926, 5.

B. n. a.: Desetletnica pevskega društva Krakovo-Trnovo. *Jutro*, 3. november 1929, 5.

B. n. a.: Življenje ob stari Ljubljani. *Slovenec*, 23. marec 1940, 4–5.

CIZEL, Anja: *Tango – uspeh in pohujšanje sezone: Diskurz o tangu v slovenskem časopisju med letoma 1911 in 1940*. Magistrska naloga. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2020.

CHING, Barbara in Gerald W. Creed (ur.): *Knowing Your Place: Rural Identity and Cultural Hierarchy*. New York in London: Routledge, 1997.

CVIRN, Janez: *Kri v luft! Čreve na plot! Oris družabnega življenja v Celju na prelomu stoletja*. Celje: Novi tednik, 1990.

ČAKARIČ, Maja in Klara Škrinjar: Morostarji in coklarji si le še redko skočijo v lase, 31. 5. 2017. <https://old.delo.si/sobotna/morostarji-in-coklarji-si-le-se-redko-skocijo-v-lase.html>, 5. 2. 2024.

ČERIN, Josip: Zgodovinski razvoj vojaških oz. turških godb. *Pevec* 5–6/7, 1927, 19–21.

D. K., intervju, Ljubljana, 13. 11. 2023.

GALIČ, Jože: Narodnozabavna glasba – je res 'goveja', 9. 3. 2012. <https://www.sigic.si/narodnozabavna-glasba-je-res-goveja.html>, 5. 2. 2024.

GODINA-GOLJJA, Maja: *Maribor 1919–1941: Oris družabnega življenja*. Maribor: Založba Obzorja, 1985.

HOLZ, Eva in Henrik Costa: *Ljubljanski kongres 1821*. Ljubljana: Nova revija, 1997.

JEZERNIK, Božidar: *Mesto brez spomina: Javni spomeniki v Ljubljani*. Ljubljana: Modrijan, 2014.

J. O., intervju, Ljubljana, 25. 10. 2023.

JOVIĆ, Anastasija: Prestolnica utripala v ritmu valčkov in polk Modrijanov. 24ur.com, 31. 12. 2023; https://www.24ur.com/popin/glasba/prestolnica-utripala-v-ritmu-valčkov-in-polk-modrijanov.html?utm_source=ProAd&utm_medium=24ur&utm_content=ProAd_24ur__&utm_campaign=ProAd, 20. 4. 2024.

J. P., intervju, Ljubljana, 13. 11. 2023.

KNIFIC, Bojan: 'Slovenija, od kod lepote tvoje ...': Narodno-zabavna glasba kot sooblikovalka sodobne slovenske popularne kulture. *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 45/1–2, 2005, 73–77.

KOZOROG, Miha: Proti 'urbanosti': Ohlapno strukturirane misli o ohlapno definirani temi. V: Jaka Repič in Jože Hudaš (ur.). *Antropološki vidiki načinov življenja v mestih*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2012, 59–74.

KUMER, Zmaga: *Ljudska glasbila in godci*. Ljubljana: Slovenska matica, 1983.

KUNEJ, Rebeka: Let's go to veselica, let's go dancing. V: Elsie Ivancich Dunin in Catherine E. Foley (ur.). *Dance, Place, Festival: Symposium of the ICTM Study Group on Ethnochoreology: Konferenčni zbornik*. Limerick: Irish World Academy of Music and Dance, 2014, 242–247.

L. M., intervju, Ljubljana, 23. 11. 2023.

MAGER, Ingrid: Jože Galič: Že doslej je bilo mnogo posnemovalcev Avsenikove glasbe, poslej pa jih bo še več, 11. 7. 2015. <https://www.dnevnik.si/1042716582>, 5. 2. 2024.

MAL, Josip: *Stara Ljubljana in njeni ljudje*. Ljubljana: Mestni muzej Ljubljana, 1957.

MATIĆ, Dragan: *Kulturni utrip Ljubljane med prvo svetovno vojno: Kulturne in družabne prireditve v sezonah 1913/14–1917/18*. Ljubljana: Zgodovinski arhiv Ljubljana, 1995.

MEGLIČ, Marko in Ivan Šprajc: Vrtne veselice v Ljubljani in okolici. *Problemi* 20/9–10, 1982, 8–47.

METROPOLITAN: Do zadnjega kotička napolnili Kongresni trg: So ti fantje nasledniki Modrijanov? *Metropolitan.si*, 23. 5. 2022; <https://www.metropolitan.si/scena/glasba/so-ti-fantje-nasledniki-modrijanov/>, 20. 4. 2024.

MLEKUŽ, Jernej: Nos in dve ušesi naroda. V: Jernej Mlekuž (ur.). *Venček domačih: Predmeti, Slovencem sveti*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU, 2015, 5–23.

M. M., intervju, Ljubljana, 13. 11. 2023.

MURŠIČ, Rajko: *Trate vaše in naše mladosti: Zgodba o mladinskem in rock klubu*. Ljubljana: Subkulturni azil Ceršak, 2000.

NARODNJAK: Veselica v centru Ljubljane s Poskočnimi muzikanti. *Narodnjak.si*, 25. 2. 2013; <https://www.narodnjak.si/veselica-v-centru-ljubljane-s-poskocnimi-muzikanti>, 13. 4. 2024.

OVSEC, Damjan: *Oris družabnega življenja v Ljubljani od začetka dvajsetega stoletja do druge svetovne vojne*. Ljubljana: Društvo arhitektov Ljubljane, 1979.

PODLESNIK, Alen in Tjaša Železen: Schatzi party: Razposajen koncert in zabava s Fehtarji. 24ur.com, 24. 12. 2023; https://www.24ur.com/popin/glasba/shatzi-party-razposajen-koncert-in-zabava-s-fehtarji.html?utm_source=ProAd&utm_medium=24ur&utm_content=ProAd_24ur__&utm_campaign=ProAd, 20. 4. 2024.

POLAJNAR, Janez: 'Pfuj! To je gerdo!' K zgodovini morale na Slovenskem v dobi meščanstva. Celje: Zgodovinsko društvo Celje, 2008.

POLJAK ISTENIČ, Saša: Festival through the Optics of Folklorism and Heritage Tourism: Case-Study of the Country Wedding in Ljubljana. V: Ingo Schneider, Reinhard Bodner in Kathrin Sohm (ur.). *Kulturelles Erbe*. Innsbruck: University Press, 2005, 128–153.

POLJAK ISTENIČ, Saša: 'Samo da je kdo kaj zašpilal, so bili vsi skup!' Ob 80-letnici medvoške godbe na pihala. Medvode: Kulturno društvo Godba Medvode, 2009.

RAMOVŠ, Mirko: *Polka je ukazana: Plesno izročilo na Slovenskem: Gorenjska, Dolenjska, Notranjska*. Ljubljana: Založba Kres, 1992.

ROYCE, Anya Peterson: *The Anthropology of Dance*. Hampshire: Dance Book, 2002.

SELIŠNIK, Irena: Vstop Slovenk v politiko: Od sprejemnice do volišča. V: Nataša Budna Kodrič in Aleksandra Serše (ur.). *Splošno žensko društvo 1901–1945: Od dobrih deklet do feministk*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2012, 24–33.

SIVEC, Ivan (ur.): *Tisoč najlepših besedil: Slovenija – zibelka narodno-zabavne glasbe*. Kamnik: Ico, 2002.

SMAJILA, Barbara M.: 'V živo lahko vidimo, kako delujejo lažne novice', 15. 2. 2022. <https://n1info.si/novice/slovenija/v-zivo-lahko-vidimo-kako-delujejo-lazne-novice/>, 5. 2. 2024.

STANKOVIČ, Peter: *Simbolni imaginarij sodobne slovenske narodnozabavne glasbe*. Ljubljana: Kiosk, 2021.

T. F., intervju, Ljubljana, 8. 11. 2023.

U. Š., intervju, Ljubljana, 16. 11. 2023.

VESELICA: Geslo »Veselica«, eSSKJ: <https://fran.si/133/sskj2-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika-2/4545591/veselica?View=1&Query=veselica>, 13. 4. 2024.

V. J., intervju, Ljubljana, 15. 11. 2023.

VRHOVEC, Ivan: *Čolnarji in brodniki na Ljubljani in Savi*. Ljubljana: Slovenska matica, 1895.

VRHOVNIK, Ivan: *Trnovska župnija v Ljubljani*. Faksimile izdaje iz leta 1933, I. knjiga. Ljubljana: Akademsko založba, 1991.

Veselica Fetes in Ljubljana: Forms, Roles and Perceptions of *Veselica* in the City between Past and Present

In the first part of the article, a review of historical sources and the ethnological analysis of the *veselica* (fete) in Ljubljana over various time periods reveals a broad spectrum of events and types of parties defined as *veselica* in the past. At least until the Second World War, the term referred to private rides on special boats with dancing and music along the Ljubljanica River, festive events for the largest number of visitors during important occasions, or those in honour of renowned political figures visiting Ljubljana. *Veselica* could be a party with music and dancing, but it could also be an event with a special cultural program, featuring e.g. a theatre play, recitations, a musical performance, or another entirely non-dancing program. After the Second World War, the concept of *veselica* was narrowed down primarily to firefighters' fests, since fire departments organized the biggest number of fetes compared to other organizers. At the same time, from the 1960s onwards, with the increasing popularization of the newly created musical genre of pop-folk music, pop-folk ensembles replaced the previously established brass bands accompanying dancing at *veselica* events in Ljubljana, which unified the form of the *veselica* fete throughout Slovenia.

The second part of the article is the result of ethnographic research carried out by the author in 2023. It is mainly based on material from interviews with Ljubljana residents. The interviewees included both those who regularly participate in the *veselica* fetes or perhaps even organize them, as well as those who do not participate or perhaps even deliberately avoid them. In the course of the research, it was shown that the perceptions of respondents are also extremely diverse, often very contradictory. The article points out that *veselica* is a distinctly intergenerational fete, and that the desire to socialize, relax and support the local community is still at the forefront of mass popularity and participation in *veselica* fetes in Ljubljana today. At the same time, the article also points out the negative opinions of the interviewees about the *veselica* in Ljubljana, claiming that they are not part of the city's culture. *Veselica* fetes are often associated with value-marked signs and symbols, mainly connected with pop-folk music. The article thus points to the dichotomy between the cultural "rural" and "urban" clearly present in the public; some of the interlocutors define the "rural" as something inferior due to various conceptual associations, or rank it hierarchically lower than the symbols of the "urban". Interlocutors also reproduce such images with the help of the mass media, especially public television, which confirms the media's indirect but influential role in creating the public perception of *veselica* in Slovenia.

